

A közgyűteményi tartalomszolgáltatás lehetőségei – szakmai nap és workshop

A Monguz Kft. 2017. október 19-én *A közgyűteményi tartalomszolgáltatás lehetőségei* címmel szakmai nappal egybekötött workshopot tartott a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont földszinti konferenciatermében. A közgyűteményi informatikával, digitális gyűjteménykezeléssel foglalkozó szervező a közgyűteményi digitalizálás és tartalomszolgáltatás aktuális trendjeinek ismertetése mellett, a közgyűteményi tartalmakra épülő digitális oktatási tananyag-létrehozás eszközeinek bemutatását is felvállalta.¹ A házigazdák céljaival összhangban a program könyvtárunk dolgozóinak, valamint múzeumpedagógus, muzeológus szakemberek részvételével zajlott.

Megnyitó beszédét Czoboly Miklós, a Monguz Kft. ügyvezetője a témaválasztás tisztázására szentelte. Meglátása szerint ameddig az elmúlt időszak közgyűteményi politikájától mindössze ráncfelvarrás jellegű változtatásokra futotta, addig most az egész közgyűteményi intézményrendszerre érintő stratégiai irányváltás van kialakulóban. A számos, egymáshoz kapcsolódó tervezetből² a korábbiaktól eltérő közgyűteményi szerepfelfogás olvasható ki. Bár az eddigi hasonló törekvések nem valósultak meg, ő fontosnak érzi, hogy tisztában legyünk ezekkel a trendekkel. Ők, a Qulto-Monguz Kft.-nél az ország különböző pontjain, régióként igyekeznek az ügyfeleket felkeresve interaktív workshoppal összekötött szakmai napokat tartani, ahol erre lehetőségük is adódik. A dél-dunántúli régió esetében pedig Pécsre esett a választásuk.

Czoboly Miklóstól Hajós Bálint, a zalaegerszegi székhelyű Göcseji Múzeum (<https://gocsejimuzeum.hu/>) gyűjteményi informatikusa vette át a szót, és tartotta meg a múzeum 2016–2020-as időszakra szóló digitalizálási stratégiájával kapcsolatos *Közgyűteményi Digitalizálási Stratégia a Göcseji Múzeumban* című prezentációját (1. ábra). Részletes, jól felépített előadásából megismerhettük a Göcseji Múzeumban zajló

digitalizációs tevékenység egészét a HunTéka³ három évvel ezelőtti, 2014-es bevezetésétől kezdve. Az intézmény 2014 előtt nem foglalkozott a digitalizációval kapcsolatos stratégiaalkotással, így az erre a négy éves időszakra való tervezést az alaptól kellett kezdeni. Az alapfogalmak és a digitalizálás szintjeinek meghatározása mellett, a célokat, prioritásokat is világossá kellett tenniük gyűjteményi és múzeumi szinten, valamint azt is, hogy kik és milyen szerepkörökben végzik el a digitalizálási feladatokat, tehát milyen humán erőforrás-igénye van a folyamatnak. Végül azt is meg kellett határozni, hogy milyen felhasználási területeken képzelik el a digitalizált anyag hasznosulását (múzeumpedagógia, online felületek stb.).

1. ábra Hajós Bálint előadás közben
(A fotót készítette: Lovász Dávid)

Az elmúlt három évben lezajlott náluk az auditálási folyamat, a papírról teljesen áttértek a HunTéka alapú leltárra, kialakították a saját egységes, rendszerezett digitalizációs rendszerüket. Folyamatos méréseket végeztek, hogy meg tudják becsülni, mennyi időt vesz majd igénybe a digitalizálandó anyag teljes feldolgozása, de adatrendezésre, tárgyszólisták készítésére is sort kerítettek. Ennek

az összehangolt munkának az eredményei pedig egyrészt számokban is megmutatkoznak, másrészt abban, hogy feltöltött adataik automatikusan megjelennek az olyan aggregátoroldalakon, mint a MuseuMap (<http://www.museumap.hu/>) vagy az Europeana (<https://www.europeana.eu/portal/hu>).

Az általuk készített, részletesen bemutatott SWOT-analízisből itt csak két dolgot emelnék ki. Egyrészt Hajós Bálint véleményét, miszerint tematikus részadatbázisokra van szükség, mint a *Néprajzi Fotótár*⁴ vagy a muzeológusok által összeállított virtuális kiállítások (<https://gocsejmuzeum.hu/virtualis-kiallitas>), mert szerinte az nem elégséges tartalomszolgáltatás, ha csak kiteszünk egy keresőt és a látogatónak önmagának kell boldogulnia az adatbázisban.⁵ Másrészt arra világított rá, hogy milyen bizonytalan a rendszerük emberi erőforrással való ellátása, mert a munkafolyamat jelentős részét közfoglalkoztatottakkal oldják meg, akiknek a szerződése csak egy évre szól.

Előadása végén a jövőbeli feladataikkal kapcsolatban Hajós Bálint olyan dolgokat említett, mint a társintézményekkel való együttműködés elmélyítése; a múzeumpedagógia és az ezzel kapcsolatos pedagógusképzés előmozdítása; a finanszírozási kérdések megoldása; régi adathordozók összegyűjtése és digitalizálása; illetve felkészülés egy nagy, országos rendszer bevezetésére.

A következő nagy előadásblokk a *Digitális tartalomszolgáltatási trendek* címet kapta és a Qulto-Monguz Kft. (<https://qulto.eu/>) három képviselőjének előadását foglalta magába.⁶ Közülük az első ismételten Czoboly Miklós volt, aki azzal vette át a szót, hogy ameddig Hajós Bálint közgyűjteményi, ő informatikusi-szállítói szempontból közelíti meg a témát. Előadása a gyakorlatban sokkal inkább annak bemutatásából állt, hogy az általuk kínált portfólió miért és hogyan felel meg az országos stratégiák által megfogalmazott követelményrendszernek.

Előadása első szakaszában a korábban általa említett országos stratégiákból kiemelt, számukra releváns gondolatokat mutatta be a közönségnek. Elsőként azt említette, hogy ezekben a tervezetekben megváltozott a közgyűjteményekkel kapcsolatos szerepfelfogás, elősorban azért, mert a közgyűjtemények szolgáltató feladataira is hangsúlyt fektetnek, egyfajta tartalomértékesítési modell szükségessége fogalmazódik meg bennük. Másodjára azt emelte ki, hogy ezek a stratégiák digitális ökoszisztémában, tehát a gazdasági, tudó-

mányos és kulturális élet sokkal szorosabb együttműködésében gondolkodnak, és hangsúlyozzák, hogy a közgyűjtemények által birtokolt információknak van gazdaságilag hasznosítható része, amit alkalmazni lehetne akár a helyi információs szolgáltatásban, akár országosan is. Harmadjára arra tért rá, hogy a stratégiák az esetek 90%-ában közgyűjteményi intézményekről írnak, nem tárgyalják külön az egyes közgyűjteménytípusokat. Végül pedig, hogy ha közgyűjteményi információra akarunk felépíteni oktatási, gazdasági szolgáltatásokat, akkor a teljességet és a hitelességet is alapvető szemponttá kell tennünk.

Ezt követően az előadó rátért arra, hogy ők tökéletesen megfelelnek a velük szemben támasztott kritériumoknak, és ezt igyekezett az általuk kínált szolgáltatások felsorolásával alátámasztani. Elmondta, hogy portfóliójukban hangsúlyos szerep jut a tartalomhasznosítás új eszközeinek (dolgoznak a plágiumkeresőjükön, de az eLearning rendszerek és a délután folyamán kipróbált QultoEDU szintén beleillenek ebbe a törekvésbe), az egységes közgyűjteményi rendszerben való gondolkodásra pedig egységes nyilvántartó és szolgáltató rendszerük a bizonyíték. A digitális ökoszisztéma kapcsolati pontjainak kiépítését is a feladatuknak érzi, amit kiadói üzleti (QultoPublisher) és turisztikai célú megoldások ismertetésével támasztott alá. A hiteles és valid adatok fontossága kapcsán pedig megemlítette a szemantikus feldolgozás jelentőségébe, teauruszok, névterek, adatkapcsolatok fontosságába vetett hitüket.

Őt Brada Hedvig, ügyfélmenedzser váltotta, aki a *Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégiával* (KDS) összhangban a digitális tartalom szolgáltatásáról beszélt (2. ábra). A dokumentummal kapcsolatban megjegyezte, hogy mivel az rímel az ő koncepciójukra, ezért természetesen örömmel fogadták. Véleményük szerint is azt kell meghatároznunk, hogy mi az a kulturális örökség, amire a kreatív ipar bevonásával tartalomszolgáltatást tudunk építeni. Szélesítenünk kell az ezeket a digitális tartalmakat fogyasztók körét, reflektálnunk kell a megváltozott fogyasztói szokásokra, eszközhasználatra, hogy a tudásközvetítés a valóban használt eszközökön történhessen meg. Ezzel kapcsolatban kiemelte a KDS-nek azt a célkitűzését, hogy az oktatást segítő, az iskolai tananyagokat színesítő, kontextusba helyező digitális tartalmak szülessenek. A stratégiában az is szerepel, hogy a technológiai feltételek biztosítása állami feladat, de a szolgáltatás kiépítése az intézményekre hárul.

Ezt követően tért rá az előadó az általuk fejlesztett, az elvárásrendszerbe illeszkedő példák bemutatására. Elsőként a digitális tartalmaknak a meglévő eszközökhöz való optimalizálására hozta fel példának a debreceni *Méliusz Juhász Péter Könyvtár* számára készített mobiloptimalizált alkalmazásukat a *Cíviskultúrát* (<http://civiskultura.hu/>), valamint az ehhez tartozó *Városfoglaló* nevű játékot.⁷ Az alkalmazás lehetővé teszi, hogy a Debrecenben sétálók Google térképet, GPS/QR-kódokat használva néhány mozdulattal releváns információhoz juthassanak a város tereivel kapcsolatban, a Városfoglaló segítségével pedig Debrecen történetét, kulturális nevezetességeit játszva fedezhetik fel. Tehát volt a helytörténeti gyűjteménynek egy digitális adatbázisa, és az ebben az adatbázisban feltárt kulturális tartalom került mobil eszközön szolgáltatásra, játékos újrahasznosításra.

2. ábra **Brada Hedvig előadás közben**
(A fotót készítette: Lovász Dávid)

Az előadó ezt követően változatos példákon keresztül mutatta be, hogy a Qulto-Monguz Kft. közgyűjteményi tartalmakra alapozva milyen szolgáltatásokat hozott létre. A kulcsszavak mindenhol az attrakció, a gamifikáció, a VR, az interakció, a befogadhatóvá tétel és a felhasználói élmény voltak. Megismerhettünk a *Digitális Irodalmi Akadémia* műveit epub formában letölthetővé, offline olvashatóvá tévő alkalmazást⁸; egy könyvtári környezetre alakított kiterjesztett valóságjátékot; de egy lengyel zeneakadémia felújított épülete népszerűsítése céljából készített számítógépes játékot is.

A *Hadtörténeti Múzeum* is megkereste őket azzal, hogy nem a szokványos információkat akarják közölni I. világháborús kiállításukon, hanem azt bemutatni, hogy milyen volt 1914–1918 között Magyarországon élni. Meghatározták, hogy milyen típusú látogatókat akarnak megcélozni: a gyűjteményi anyag feldolgozásával a hadtestekről, útvonalakról is információkat akartak szolgáltatni a történész-szemléletű látogatók számára (<http://magyarezredek.hu/>), de iskolás osztályokat is be akartak vonni, gyorsan játszható, fiatalos, az ő érdeklődésüket is felkelteni képes játékokkal. Ennek érdekében megálmodtak egy szerepjátékot, amiben 8 létrehozott karakterből (többek között ápolónő, huszár, munkásnő, népfelkelő) válogathattak azok, akik a történeteknek egy speciális nézőpontból történő megismerésére vállalkoztak (3. ábra). Brada Hedvig ennek kapcsán kiemelte, hogy a közgyűjtemény feladata meghatározni, hogy milyen tartalmat szeretnének megmutatni, milyen szolgáltatásokat szeretnének kiépíteni, és ők ehhez segítenek megfelelő eszközöket találni.

3. ábra **A Hadtörténeti Múzeum számára készített szerepjáték** (A kép a prezentációból származik)

Brada Hedvig beszélt a délután tesztelésre bocsátott oktatásban hasznosítható új szoftvermoduljukról is, ami a *Qulto Education* nevet kapta.⁹ A program segítségével különböző tematikus oktatási csomagokat lehet létrehozni, és közvetlenül hozzákapcsolható a gyűjteményhez, illetve annak a webes katalógusához. Elmondása szerint a Qulto Education egy digitális eszköztár, ami elsősorban közoktatásban és közgyűjteményi intézményekben dolgozó pedagógusok számára teremt lehetőséget arra, hogy színes, oktatáshoz hasznos anyagokat készítsenek.

Simon András, közgyűjteményi szakértő, ügyfélmenedzser zárta a délelőtti szakmai napot *Milyen eszközök támogatják a digitális együttműködést?* című, szerteágazó tematikát felölelő előadásával. Azzal kezdte, hogy a használatban lévő integrált gyűjteménykezelő rendszereknek hála az egyes intézményeken belüli egységesség megteremtése ma már nem okoz problémát, de pusztán az, hogy egy adatbázis önmagában koherens, nem szavatolja a rendszerek közötti átjárhatóságot. Márpedig arra van szükség, hogy ezek a rendszerek kiállják a közös kereshetőség próbáját, egymással összekapcsolhatók legyenek. Egy nagy, közös tudásbázis építésére kell törekedni, ami a szubszidiaritás elvének megfelelően úgy szerveződik, hogy minden területileg illetékes könyvtár/közgyűjtemény hiteles anyagot előállítva feltárja a maga hatókörébe tartozó részt, majd ezeknek az alrendszereknek az összekapcsolódásával épül egy integratív rendszer; egymás tudásának felhasználásával, újrahasznosításával, de a forrás megjelölésével.

Szerinte a közgyűjteményi együttműködés technikai feltételei adottak, és a felhasználói igények is ebbe az irányba mutatnak (a kultúrafogyasztót nem érdekli, hogy a tartalom hol található, hogy az idők során szétszóródtak az egyes „leletgyűttek”, azonnal a teljes anyaghoz akar hozzáférni, nem csak metaadathoz). Az integrációhoz gördülékeny adatcserére van szükség, de Simon András szerint ennek nem előfeltétele egy egységes állami rendszer megléte, sokkal inkább az, hogy a tartalom szakmaiságáért és jogszerűségéért felelősséget vállaló adatgazda szabványos formátumokat használjon, ezzel téve lehetővé, hogy a rekordok a jövőben, mások számára is használhatók legyenek. Az együttműködés kereteiről szólva szerint meg kell említenünk a különböző döntéshozók által is preferált regionális együttműködési formákat (városi, megyei közös keresők), az általuk szolgáltatott MOKKA-hoz (<http://mokka.hu/>) hasonló közös katalógizálási kísérleteket, az olyan aggregációs projekteket, mint a múzeumi tartalmakat gyűjtő, szintén hozzájuk tartozó *MuseumMapet* (<http://www.museumap.hu/>), végül pedig a nemzetközi együttműködés olyan tényezőit, mint az Europeana (<http://www.museumap.hu/>).

Ezt követően Simon András arról beszélt, hogy véleménye szerint a legfőbb kincs az adat, ezért hárul olyan jelentős szerep az egyes adatbeviteli rendszerekre, ICMS-ekre (Integrated Collection Management Systems – integrált gyűjteménykezelő rendszerek) (4. ábra). A velük szemben támasztott elvárásokról is szót ejtett, külön a nyilvántartott tételről (hiteles forrásból származó, megfelelő

Nyilvántartási tétel:	Nyilvántartó rendszer:	Ellenőrzött tartalmak:
• Hiteles információforrás • Részletes és tudományos leírás • Folyamatosan bővül • Strukturált adatok • Egyszer keletkezik, sokszor felhasználják • Gazdája és életútja van • Adatbázis építés	• Adatrögzítés gyorsasága • Biztonságos tárolás • Differenciált jogosultsági rendszer • Tárgyszavak • Szabványos tárolás és auditált gépi múzeumi működés	Személynév Testületi név Földrajzi név Faj (állat, növény) Megnevezés (tezauruszból) Anyag Technika Keresést támogató különféle Tárgyszavak Rekordokból épített szemantikus háló Könyvtári bibliográfiai rekord Múzeumi leltárkönyvi leíró rekord Leltári tétel rekord Besorolási rekord Média rekord Külső hivatkozások

Módszertan

4. ábra ICMS-módszertan (A kép a prezentációból származik)

módszertannal leírt, strukturált, rendszerbe szervezett adatok), a nyilvántartó rendszerről (gyors, biztonságos, szabványos, auditált működés) és a tartalomellenőrzés fontosságáról, illetve ennek kapcsán a névterekről. *Ungváry Rudolf*ot idézte, akinek a definíciója szerint a nemzeti névtér „a magyar nevek (tulajdonnevek és köznevek) rendszerre szervezett, minden közvetlen gyakorlati alkalmazástól független, weben megvalósuló szemantikai rendszere”,¹⁰ és arról beszélt, hogy a közgyűjteményeknél folyó feldolgozó munkát hogyan könnyítené meg, ha a tevékenységet végzők számára rendelkezésre állnának használható névterek.

A névterek után a szemantikus webre térünk át, amivel kapcsolatban Simon András *Lendvay Miklóst* (OSZK informatikai ig.) idézte, aki a szemantikus webet az interneten való rendrakásra tett kísérletként jellemezte, majd arról beszélt, hogy tulajdonképpen arról van szó, hogy hálózatba kötött adatokat kínálunk fel a felhasználóknak, tudásszervező rendszert hozunk létre. Ennek a rendszernek a jellemzői pedig a relációs adatbázisra épülő szemantikus háló, azaz a különböző azonosított, címkézett és ellenőrzött létrehozott információtípusokhoz tartozó rekordok, és a köztük lévő kapcsolatok rendszere. Az előadó egy helytörténeti adatbázison keresztül szemléltette, hogy mennyi munkára, azonosításra, moderálásra, minősítésre, kapcsolatnak a rendszerbe történő beépítésére van szükség ahhoz, hogy egy ilyen szemantikus hálót létrehozassunk (5. ábra).

5. ábra **Simon András** előadás közben
(A képet készítette: Lovász Dávid)

Az előadás végén szerzői jogi kérdésekre is sor került. Simon András szerint a Gutenberg univerzum végéről nincs értelme beszélni, de az *Aldus*

Manutius-modell¹¹ valóban megszűnt létezni, mert ma már nem a hordozó birtoklása a kulcsfontosságú, a szellemi tartalom ingyenesen másolható. Egyelőre még nincsenek valóban az új helyzetre kidolgozott, életszerű megoldások, amelyeknek következtében mindenki a pénzéhez juthatna, de az előadó szerint ennek nem technikai akadályai vannak.

Simon András előadásával véget ért a délelőtti program. Délután a már említés szintjén előkerült Qulto Educationnel

(<http://education.hu.demo.gulto.eu>) ismerkedhettek meg behatóbban a jelenlévők egy workshop keretein belül, ahol kis csoportokban múzeumpedagógiai foglalkozást kellett tervezniük az egyelőre még félkész állapotban lévő szoftver segítségével. Végül a teszt tanulságainak megbeszélése zárta az eseményt

Hivatkozások és megjegyzések

- 1 A meghirdetett esemény céljairól és programjáról innen tájékozódhatunk:
https://qulto.eu/hu/valasztott_hir/-/tartalom/a-kozgyujtemenyi-tartalomszolgaltatas-lehetosegei-92675. Az eredeti kiíráshoz képest egy helyen változott a program. Kaján Imre helyett Hajós Bálint tartotta meg a Göcseji Múzeum digitalizálási stratégiájáról szóló előadást.
- 2 Előadásában Czoboly Miklós a Digitális Nemzet Fejlesztési Stratégiát
(<http://digitalismagyarorszag.kormany.hu/digitalis-magyarorszag>),
a Magyarország Digitális Oktatási Stratégiáját
(<http://www.kormany.hu/download/0/cc/d0000/MDO.pdf>),
a Digitális Jólét Programot
(<http://www.kormany.hu/download/6/6d/21000/DJP20%20Strat%C3%A9giai%20Tanulm%C3%A1ny.pdf>)
és a Közgyműteményi Digitalizálási Stratégiát
(http://www.kormany.hu/download/9/ac/11000/K%C3%B6zgy%C5%B1tem%C3%A9nyi%20Digitaliz%C3%A1si%20Strat%C3%A9gia_2017-2025.pdf) említtet.
- 3 A Múzeumi HunTékával kapcsolatban bővebben lásd: <https://qulto.eu/muzeumi-hunteka>
- 4 Lásd: <http://muzeum.arcanum.hu/neprajzfoto/opt/a150921.htm?v=pdf&a=start>
- 5 Czoboly Miklós erre reagálva később azt tette hozzá, hogy szerinte szükséges, hogy tudjuk együtt kezelni a tartalmakat, de az is, hogy tudjuk ezt prezentálni az érdeklődőknek. Akkor tudunk jó szolgáltatást nyújtani, ha minden rendelkezésre áll az információszolgáltatás

tatáshoz, de aztán koncentráltan és célzottan kell ezt az információt eljuttatni a közönséghez.

⁶ Az ő prezentációik itt megtekinthetők:
<https://prezi.com/eg4u1mexxkqt/kozgyujtemenyi-tartalomszolgalatas-qulto-workshop-20171019-pecs/>

⁷ A 2016-os Networkshopon ebben a témában elhangzott előadása a következő linkről tekinthető meg:
<https://niif.videotorium.hu/hu/recordings/12975/civiskultura-es-debreceeni-varosfoglalo>

⁸ A szolgáltatás innen érhető el:

<https://pim.hu/hu/digitalis-irodalmi-akademia/dia-olvaso-androidra>

⁹ Bővebben olvashatunk róla a Qulto honlapján:
https://qulto.eu/hu/valasztott_hir/-/tartalom/qultoeducation-89101

¹⁰ Az idézett mondat a következő tanulmányban található meg:
http://tmt-archive.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5673&is_sue_id=540.html

Lovász Dávid
(PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont)